

UDC 027.54(477-25)НБУВ:025.17:[002.2+070](477=411.16)''1920/1930''

Hanna Ryvkina,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7497-2967>

Chief Librarian,

Judaica Department,

Institute of Manuscript,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: ryvkina@nbuv.gov.ua

THE ACTIVITY OF THE STATE PUBLISHING HOUSE OF THE NATIONAL MINORITIES OF THE UKRAINIAN SSR (UKRDERZHNATSMENVYDAV)

On the basis of the collections of Yiddish books and periodicals of the Judaica Department of the Institute of Manuscript of the Vernadskyi National Library of Ukraine, the author has reviewed the activity of the State Publishing House of the National Minorities of the Ukrainian SSR (Ukrderzhnatsmenvydav) in the context of the political and social processes of the 1920–1930s.

Keywords: Jewish publications, Yiddish, State Publishing House of the National Minorities of the Ukrainian SSR, 1920–1930s, Judaica Department, Vernadskyi National Library of Ukraine.

УДК: 027.7(477-25):025.17:002.2(=411.16)

Сидорчук Таїсія Михайлівна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0941-3763>

кандидатка історичних наук, керівниця,

Науково-дослідний центру орієнталістики імені Омеляна Пріцака,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

Київ, Україна

e-mail: sydorhuktm@ukma.edu.ua

ЮДАЙКА В БІБЛІОТЕЧНІЙ КОЛЕКЦІЇ ОМЕЛЯНА ПРІЦАКА

Проаналізовано збірку академічної юдайки в бібліотечній колекції видатного вченого Омеляна Пріцака, що зберігається в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а також визначено її кількісні й мовні параметри, хронологічні межі, географічне походження.
Ключові слова: бібліотечна колекція, Омелян Пріцак, юдайка, єврейська тематика.

Постать видатного вченого ХХ ст. Омеляна Пріцака (1919–2006) посідає особливе місце в історії світового й українського сходознавства, україністики, філології, археографії, джерелознавства та історіософії. Зібрана науковцем протягом 70 років бібліотечна колекція з 2007 р. зберігається в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (далі: НаУКМА). Колекція нараховує понад 20000 томів і належить до найбільших за кількістю друкованих видань особистих колекцій в українських бібліотечних зібраннях. Водночас колекція має значну наукову і книгознавчу цінність з огляду на її тематичні, авторські, географічні, часові, мовні, жанрові, видові, міждисциплінарні та провієнційні характеристики. Тому вивчення не лише історії формування бібліотечної колекції О. Пріцака, але й усіх її складових та включення колекції до активного використання дослідниками різних галузей гуманітаристики є важливим завданням науковців.

Бібліотечна колекція О. Пріцака повністю відображає його наукові інтереси, які розповсюджувалися також і на дослідження історії єврейського народу, зокрема на українських землях від часів Київської Русі і до ХХ ст. Юдаїка в книжковій колекції О. Пріцака представлена різними видами друкованих видань: 1) довідково-енциклопедичні видання, словники; 2) наукові монографії, зібрання праць дослідників; 3) збірники документів і джерел, антології; 4) підручники, навчально-методичні посібники; 5) конволюти; 6) науково-періодичні і пресові видання; 7) серійні наукові видання; 8) каталоги видавництва, покажчики; 9) атласи, карти, путівники; 10) художньо-мистецькі альбоми, каталоги виставок та ін.

Більшість видань у колекції походять з другої половини ХХ ст. При цьому є низка раритетних друків, серед яких варто вказати на відому «Єврейську енциклопедію», видану на початку ХХ ст. її головним редактором і спонсором Давидом Гінцбурггом (Єврейская энциклопедия. Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем. – Санкт-Петербург: Издание Общества для научных еврейских изданий и Издательства Брокгауз – Ефрон, [1908–1913] в 16 тт.). У колекції О. Пріцака наявний повний комплект енциклопедії з 16 томів, до того ж в оригінальній палітурці з золотим тисненням і в задовільному стані. Численні закладки вченого в різних томах свідчать, що він часто звертався до енциклопедії, зокрема при написанні своїх наукових праць. До рідкісних видань належить також «Збірник праць жидівської історично-археографічної комісії» у двох випусках, які були надруковані Всеукраїнською Академією наук в 1928–1929 рр. за підтримки Агатангела Кримського. Крім того, на обкладинці обох випусків міститься власницький напис відомого українського історика Федора Шевченка, з яким О. Пріцак спілкувався на початку 1990-х рр. у Києві і, ймовірно, отримав від нього це цінне видання у подарунок. До цієї категорії належать також праці польських дослідників у галузі караїміки, надруковані в 1920–1930-х рр. окремими виданнями невеликими тиражами та в різних наукових часописах, зокрема праці Олександра Мардковича, Ананія Зайончковського, Тадеуша Ковальського.

Тематика академічної юдаїки в книжковій колекції Омеляна Пріцака охоплює широке коло питань, а саме: історія єврейського народу, єврейські мови, єврейська філософія, хозарські студії, караїмські студії, єврейські політичні рухи і партії, єврейська культура, мистецтво, взаємини євреїв з іншими народами, Голокост, історія Держави Ізраїль, історія єврейських наукових і освітніх інституцій тощо. У колекції представлено праці відомих європейських, американських і ізраїльських науковців, зокрема Moshe Altbauer, Zvi Ankori, Israel Bartal, Simon Dubnow, Shmuel Ettinger, Norman Golb, Peter Golden, Tadeusz Kowalski, Aleksander Mardkowicz, Max Leopold Margolis, Wolf Moskovich, Bezalel Narkiss, Israel Oppenheim, Martin Plessner, Livia Rothkirchen, Mark Pinson, Shimon Redlich, Elias Tcherikower, Bernard Dov Weinryb, Ananiasz Zajaczkowski та ін. У цілому колекція О. Пріцака містить понад 150 назв або 180 томів друкованих видань із єврейської історії та культури. Здебільшого ці видання побачили світло у провідних академічних видавництвах Європи, Північної Америки та Ізраїлю. Відповідно до географічного походження більшість книг видані англійською

мовою, при цьому є видання івритом, їдишем, українською, німецькою, польською, французькою, російською мовами.

Зрозуміло, що в колекції зібрані всі праці самого О. Пріцака з єврейської тематики. Так, його спільне дослідження з Норманом Голбом «*Khazarian Hebrew Documents of the Tenth Century*» представлено лондонським англomовним виданням 1982 р. та перекладом на російську мову 1997 р. Крім того, колекція містить усі статті О. Пріцака з історії євреїв Східної Європи та з хозарської тематики і караїмської мови, що були опубліковані англійською мовою в наукових журналах і збірниках у США, Канаді, Німеччині та Ізраїлі. Оскільки з багатьма дослідниками в галузі юдаїки О. Пріцак підтримував тривалі тісні контакти і нерідко дружні стосунки, його колекція містить чимало видань із дарчими написами авторів, упорядників і видавців. Крім того, зважаючи на час (1940–1980-ті рр.) і місце видання (Північна Америка, Ізраїль і Західна Європа) більшості книг з юдаїки в колекції вченого, вони є рідкісними та нерідко єдиними примірниками в Україні. Наприклад, у колекції зберігається друге видання багатотомної праці відомого австро-американського історика Сало Віттмаєра, виданої Колумбійським університетом у 18 томах (Baron, Salo Wittmayer. *A Social and Religious History of the Jews*. – New York: Columbia University Press, 1952–1983).

Отже, збірка друкованих видань із історії та культури єврейського народу в колекції О. Пріцака разом із єврейською книгою з інших колекцій наукової бібліотеки НаУКМА дає можливість стверджувати про одне з цікавих і важливих зібрань книжкової юдаїки в Україні на сьогодні, яке має значну наукову та історичну цінність. У бібліотечній колекції науковця зібрана в основному академічна юдаїка, тобто дослідження провідних американських, ізраїльських та європейських університетів і наукових центрів, що побачили світло впродовж 1940–2000-х рр. Збірка книг із єврейської тематики, зібрана О. Пріцаком, активно використовується в навчальному процесі НаУКМА, зокрема студентами та викладачами магістерської програми «Юдаїка».

UDC: 027.7(477-25):025.17:002.2(=411.16)

Taissa Sydorчук,

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-0941-3763>

Candidate of Historical Sciences,

Head of Omeljan Pritsak's Research Centre for Oriental Studies,

National University of Kyiv-Mohyla Academy,

Kyiv, Ukraine

e-mail: sydorchuktm@ukma.edu.ua

JUDAICA IN THE LIBRARY COLLECTION OF OMELJAN PRITSAK

The author analyzes the books of academic Judaica in the collection of outstanding scholar Omeljan Pritsak, which is kept at the National University of Kyiv-Mohyla Academy's Library. She also determines its quantitative and linguistic dimensions, chronological limits and geographical origin.

Keywords: Library collection, Omeljan Pritsak, Judaica, Jewish theme.